

ČLANCI I RASPRAVE – ARTICLES AND DISCUSSIONS

Dinko Aračić

MARIJA – ZNAK NADE, U RIMSKOJ LITURGIJI
Blessed Virgin Mary – a sign of hope in Roman liturgy

UDK:27-312.47 +27-565.8

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljeno 6/2017.

285

Služba Božja 3117.

Sažetak

Među naslovima kojima Crkva u liturgiji časti Blaženu Djevicu Mariju nalaze se i nazivi koji Mariju oslovljavaju kao znak, zoru i majku nade. U glavnom dijelu članka autor propitkuje primjenu tih naziva u euharistijskim slavljinama i u molitvi Časoslova, konkretno u Gospinim blagdanima Bezgrješnoga začeća, Marijina rođenja i uznesenja, Marije Kraljice, zajedničkim slavljinama Blažene Djevice Marije i molitvi Zdravo Kraljice. Kratak tumač objašnjava liturgijsku upotrebu tih naziva i u Zbirci misa o Blaženoj Djevici Mariji i u slavljinama sv. Marije u subotu. U zaključku se naglašava činjenica kako novo usmjerenje crkvenog učenja o Isusovoj majci odlučno utječe na oblikovanje liturgijskih tekstova za marijanska spomen-slavlja dajući im kristološko i ekleziološko usmjerenje.

Ključne riječi: Marija; znak nade; Gospine svetkovine; rimska liturgija; časoslov

Od davnih vremena Crkva u slavlju Euharistije “častimo uspomenu ponajprije slavne Marije vazda Djevice, Majke Boga i Gospodina našega Isusa Krista”.¹ Tijekom vremena i zahvaljujući

¹ Usp. *Red mise, Prva euharistijska molitva*, u: *Rimski Misal: obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³2014., str. 396.

liturgijskoj obnovi to slavlje obogaćeno je novim sadržajima koji uključuju i temu nade. Liturgijska obnova zacrtana na Drugome vatikanskom saboru uzela je u obzir smjernice i dokumente crkvenoga učiteljstva pri obnovi nauka o Mariji i njezina štovanja. Tekst dogmatske uredbe o Crkvi Drugoga vatikanskog sabora *Lumen Gentium*, u kojem je riječ o Mariji kao znaku nade, nalazi mjesto i primjenu u euharistijskim slavljinama, marijanskim blagdanima i u *Zbirci misa o Blaženoj Djevici Mariji*.

Promišljajući ulogu svete Marije u povijesti spasenja liturgija Katoličke Crkve poznaje tekstove koji je hvale, zazivaju i nazivaju kao “zoru nade”, “našu nadu”, “znak nade” i “majku svete nade”. Tako npr.

- Himan I. Večernje svetkovine Bezgrješnoga začeca (8. prosinca) pozdravlja Majku Isusovu kao “nadu”, a himan Službe čitanja kao “našu nadu”. Isti pozdrav upravlja joj davna molitva *Zdravo, Kraljice* koja se moli kao završna antifona Povečerja: “Živote, slati i ufanje naše.”
- Na blagdan Rođenja Blažene Djevice Marije (8. rujna) Crkva se raduje zbog rođenja one koja je “svemu svijetu nada i zora spasenja” (Popričesna molitva).
- Promišljajući otajstvo Marijina uznesenja u nebesku slavu (15. kolovoza), Crkva hvali Boga što je u Blaženoj Djevici Mariji pokazao ispunjenje otajstva spasenja te “početak i sliku konačnoga savršenstva Crkve te putokaz nade i utjehe svome putničkom narodu”.
- Kod *Zajedničkih slavlja Blažene Djevice Marije*, razmišljajući o Marijinu spasonosnom majčinstvu, Crkva pjeva moleći: “Zdravo, naša nado, u tebi je smrt pobijedena, ropstvo otkupljeno, mir ponovno darovan, nebo otvoreno” (latinski Himan prve Večernje).
- U *Zbirci misa o Blaženoj Djevici Mariji* nalazi se poseban obrazac s naslovom “Blažena Djevica Marija, majka svetog ufanja” (Misni obrazac br. 37).
- Marija je nazvana i “*majkom nade*” (himan Službe čitanja 21. studenoga). Isti naziv rabi liturgija u spomendanu Blažene Djevice Marije Kraljice (22. kolovoza).
- U časoslovu Spomendana Blažene Djevice Marije u subotu himan Službe čitanja i Jutarnje naziva Mariju “zdcencem nade”.

Pogledajmo поближе tekstove tih liturgijskih slavlja u kojima se pojavljuju spomenuta nazivlja.

Marijino Bezgrješno začće - zora nade

Latinski himan "Praeclara custos virginum" od I. Večernje i Službe čitanje na blagdan Bezgrješnog začća pozdravlja Bogorodicu kao "našu nadu".

Praeclara custos virginum	O zaštitnice djevice,
Deique mater innuba,	Sva čista Majko Božja,
caelestis aulae ianua,	Što <i>nada</i> si i rajska dver,
<i>spes nostra, caeli gaudium.</i>	Veselje vječnih dvorova.

Himan je djelo nepoznata autora iz 17. stoljeća.² Himnotvorac se obraća Gospi biranim riječima, oslovljava je uzvišenim nazivima i moli da vodi vjernike usred oluja života u sigurnu luku spasenja. Ona je zvijezda nade pomorcima, zalutalima pokazuje put, raspršuje tamne zablude i liječi rane. Bog je obdaruje jedinstvenom svetošću, jedina je u ljudskom rodu koju grijeh nije dotaknuo.³

Promišljanje o Bezgrješnoj, uzvišenu stvorenju i pripadnici ljudskoga roda, izuzetu od grijeha iskonskoga podržava nadu Božjeg naroda na putu prema stanju u kojem će biti "bez ljage i nabora ili čega takva" (usp. Ef 5, 27).

Uzimajući taj himan u svoje obrasce, liturgija želi naglasiti da je Marijino bezgrješno začće uzrok nade cijelom čovječanstvu. Snagom božanskoga majčinstva i sudjelovanjem u djelu otkupljenja Bezgrješna jača vjeru i obnavlja nadu u vječna dobra. Za rimsku liturgiju ta je svetkovina blagdan nade. Kršćanin koji promišlja o tom otajstvu prepoznaje u Mariji ženu okrenutu

² Usp. Ignazio M. CALABUIG, *Maria "nostra sicura speranza" "nell'attuale innografia della liturgia romana"*, u: Ermano TONIOLO (prir.), *Maria segno di speranza per il terzo millennio*, Centro di Cultura mariana, Roma, 2001, str. 233–260.

³ Evo i hrvatskog prijevoda himna:

1. O zaštitnice djevice, sva čista Majko Božja, što *nada* si i rajska dver, veselje vječnih dvorova.
2. Od trnja ovit ljljane, golubice s krasotom svom, i mladice, što korijen ti, l'jek daje svijetu ranjenom.
3. Sotoni strašna tvrđavo, i zvijezdo lađi nasjeloj, od zasjeda nas očuvaj, prosvjetluj, vodi narod svoj!
4. Rasprši tamne zablude, odmakni skriven greben ljut, na burnom moru siguran, zalutalima kaži put!
5. Ti jedina si prečista, sred roda našeg grešnoga, vještinu zmiije zlobnice, odagnaj od nas preblaga.
6. Sva slava Ocu višnjemu, i Sinu s Duhom Presvetim, jedinstvenom što milosti, obdariše te bezgrešnu. Amen. Usp. Časoslov rimskog obreda I, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984., str. 840–841.

prema nebu, osobu koja nije sagnuta pod težinom grijeha, nego je otvorena za ljubav prema Bogu, čovjeku i svemu stvorenju. Ona je “premila kći Oca”,⁴ koja ne robuje neprijatelju ljudskoga roda. U Mariji slobodnoj od grijeha, povijesnoj ženi nepodijeljena srca, nada čovječanstva pokazuje se živom i neposrednom, nada koja se uzda u budućnost mira i pravde, sklada i bratstva. Iako milosti puna, Marija nije slobodna od patnje ljudskoga življenja, te i u teškim trenutcima napreduje u vjeri i nadi.

Kršćansko promišljanje i iskustvo prepoznaju u Marijinu bezgrješnom začecu “zoru spasenja”. Prema Božjem programu spasenja Marija prethodi Kristovu dolasku te je stoga narod Božji pozdravlja kao *zoru Kristova dana* (2 Pt 1, 19), zvijezdu Danicu, svijetlu zoru nade koja naviješta izlazak “sunca pravde” (usp. Mal 3, 20). Sve te Marijine nazive kršćansko promišljanje povezuje s Kristom i njegovim djelom spasenja.⁵ Jedino u odnosu na Krista ona je zora spasenja, zvijezda jutarnja, svijetla zora nade. Za liturgiju je Marijino bezgrješno začecje izraz slobode od okova grijeha, pobjeda nad neprijateljem ljudskoga roda, činjenica koja jača vjeru i oživljuje nadu kršćanina u vječna dobra.

Osim himna u molitvi časoslova i Predslovlje mise Marijina bezgrješnoga začeca⁶ sastavljeno za Rimski misal Pavla VI. hvali i veliča Boga, koji je jedini “tvorac” Marijine povlastice u vidu njezina božanskoga majčinstva zbog čega je i obdarena darom “punine milosti” (Lk 1, 28). U njoj Bog označuje početak Crkve bez ljage i nabora i određuje da njegovu narodu bude “odvjetnica milosti i uzor svetosti”. Na taj način predslovlje potvrđuje dogmatski pravorijek na kojem se temelji svetkovina 8. prosinca.⁷

Kristološka dimenzija svjetlo je u kojem liturgija promišlja otajstvo Marijina bezgrješnoga začeca. Božjem izboru koji je za Otkupitelja htio neoskrvnjenu majku pridruženo je Marijino osobito stanje koje je uzdiže iznad svih drugih stvorenja u vidu

⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 53.

⁵ Usp. COMMISSIONE INTERNAZIONALE ANGLICANA – CATTOLICA ROMANA (ARCIC), *Maria: grazia e speranza in Cristo, Dichiarazione di Seattle*, u: *Regno-documenti*, 11 (2005.) str. 257–270.

⁶ Usp. *Misni obrazac svetkovine Bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije, Predslovlje*, u: *Rimski Misal: obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI.*, str. 588.

⁷ Usp. Bula proglašenja *Ineffabilis Deus* (15. prosinca 1854.) DS 2803; *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 491.

njezine službe u djelu spasenja. Jedinstvenost povlastice dodijeljene Mariji odgovara istodobno poslanju koje joj je povjereno kao odvjetnici milosti i uzoru svetosti Božjem hodočasničkom narodu na zemlji.⁸

Jednako tako liturgijski tekstovi naglašavaju *ekleziološku dimenziju* Gospina otajstva. Dobiveni je dar u službi Kristova djela otkupljenja i u vidu Marijine paradigmatičke uloge u odnosu na Crkvu. Njezina bezgrješnost osvjetljuje milost koju dobivaju krštenici koje “nevini Jaganjac koji oduzima grijeh svijeta” (Iv 1, 29) preporuča na nov život. U svjetlu Pavlova opisa Crkve, Kristove zaručnice “bez ljage i nabora ili čega takva” (Ef 5, 27) Blažena Djevica Marija prepoznata je kao “početak” zajednice otkupljenih. Ta liturgijska misao pod utjecajem je saborskog teksta koji glasi: “Dok je Crkva u Blaženoj Djevici već došla do savršenosti, po kojoj je bez ljage i nabora (usp. Ef 5, 27), kršćani se još trude da rastu u svetosti pobjeđujući grijeh; i zato dižu svoje oči k Mariji, koja sja kao uzor kreposti pred svom zajednicom odabranih.”⁹ Marijino bezgrješno začće, prethodnica i prva spasenjske učinkovitosti Kristova uskrsnuća prvo je oslobođenje od ropstva grijehu, pobjeda nad neprijateljem ljudskoga roda i dosljedno nada čovječanstvu koje se nalazilo “u tmini i sjeni smrtnoj” (Lk 1, 79).

Kad nepoznati himnotvorac iz 17. stoljeća pozdravlja Mariju kao »našu nadu« svjedoči davnu predaju raširenu na kršćanskom Zapadu čemu je, vjerojatno, doprinijela obljubljena “velika” antifona *Zdravo, Kraljice* u kojoj odzvanja zaziv “živote, slasti i ufanje naše”. O tomu će biti više riječi u sljedećem ulomku.

Marija “naša nada” u antifoni – molitvi Zdravo, Kraljice

Zdravo, Kraljice jedna je od najpoznatijih marijanskih antifona i veoma obljubljena molitva u kršćanskom puku. Nastala je vjerojatno u 11. st. iz pera nepoznata autora.¹⁰ Ne ulazeći u

⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium. Dogmatska konstitucija o svetoj liturgiji*, br. 103.

⁹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 65.

¹⁰ Obično je pripisuju Hermannu od Reichenaua, poznatu pod imenom Hermannus Contractus, ali i nekim drugima među kojima i Barnardu iz Clairvauxa. Molitva i pjesma, često uglazbljena, obično se pjeva na latinskom. Glede autorstva usp. Walter BERSCHIN, *Martin Hellmann: Hermann der Lahme - Gelehrter und Dichter (1013-1054)*, Heidelberg, 2004., str. 96–103. O toj molitvi na hrvatskom usp.

pitanje nastanka i autorstva, za nas je ovdje dovoljno imati na pameti da je “velika” antifona poznata već u 11. stoljeću i da ima izrazit uspjeh u monaškim krugovima. Uza *Zdravomariju* najpoznatija je marijanska molitva, koju je kršćanski narod odavno prihvatio i zavolio.

Izvanrednu ljepotu te molitve moguće je smjestiti u promišljanje odnosa između Eve i Marije imajući u vidu srednjovjekovno okruženje i način mišljenja prema kojemu je život promatran kao *progonstvo*, što dolazi do izražaja u riječima “prognani sinovi Evini”, “poslije ovoga progona” i kao putovanje kroz *dolinu suza*, “tugujući i plačući u ovoj suznoj dolini”. Riječ je o ondašnjem stanju koje u promijenjenim okolnostima vrijedi i dandanas.

Autor upravlja molbu u množini. Djevica je Marija ufanje naše, *naša nada*. Njoj se obraća poznavatelj ljudskoga srca i istomišljenik tolikih prognanika koji žive u progonstvu. Poznaje božanski plan spasenja i zna da je Bog svomu narodu dao svetu Mariju kao voditeljicu, putokazateljicu prema vječnoj domovini. Ufanje je zajednički izražaj koji se u pučkoj literaturi onoga vremena odnosi na nepregledno bolno čovječanstvo.

S obzirom na našu temu »Marija, znak nade«, tri se svojstva pripisuju “Majci milosrđa”: *život, slast i ufanje*. Marija je “život vjernika” jer svojim primjerom rađa i odgaja život. *Slast je i slatkoća* jer u sebi nosi vrjednote izrazite ljupkosti i pouzdanja koji ulijevaju osjećaj nade vjernicima. Ona je i “ufanje naše” jer je nada uskrснуća imajući u vidu što je već ostvarila i što vjernici očekuju te čemu se nadaju, to jest pobjedi nad smrću i životu vječnom. “Nada je milosrđa” jer je osoba koja uprizoruje Božje milosrđe i njegovo čovjekoljublje. Po njezinu zagovoru molitelj se nada, poslije progonstva, ugledati Isusa, blagoslovljeni plod Marijina majčina krila.

Zazivi “živote, slasti i ufanje naše” jeka su kršćanskoga srca koja ga prisjeća na otajstvo njegova života, na potrebu nade da mogne živjeti u očekivanju koje ne razočarava. Djevica je Marija život, slast i ufanje jedino kao odsjev spasenjskoga Kristova djelovanja. Srednjovjekovni kršćanin, suvremenik nastanka molitve *Zdravo, Kraljice*, osjeća se siromašnim pa traži pomoć, osjeća se grješnikom pa moli oprostjenje, osjeća se moliteljem pa polaže svoju nadu u Gospin zagovor. *Zdravo, Kraljice* tipičan je izričaj srednjovjekovnog kršćanstva, razdoblja u kojem se život smatra

progonstvom i dolinom suza. Svijest o potrebi milosrđa i čežnja za gledanjem Kristova lica potiče kršćanina da upravi pouzdanu prošnju Majci Gospodinovoj kojoj je Bog povjerio službu zagovornice u korist svoga puka. Svoju nadu izražava u želji da nakon zemaljskoga života mogne motriti Kristovo lice. Stoga je *Zdravo, Kraljice* molitva i antifona koja odiše duhom nade i povjerenja, širinom srca i dubinom ljubavi.

Marija, znak nade, u misnom slavlju Uznesenja

“Isusova Majka, kao što je, tijelom i dušom već proslavljena na nebu, slika i početak Crkve kakva ima biti u budućnosti, tako i na ovoj zemlji, dok ne dođe Dan Gospodnji (usp. 2 Pt 3,10), svijetli putujućem Božjem Narodu kao znak pouzdane nade i utjehe.”¹¹

Taj saborski tekst o Mariji, znaku nade, nalazi osobito mjesto u blagdanu Uznesenja blažene Djevice Marije kao i u misnom obrascu “Blažena Djevica Marija, Majka svetog ufanja”.

Misni obrazac svetkovine Uznesenja nadahnjuje se na tekstu Drugoga vatikanskog sabora o Blaženoj Djevici Mariji kao “znaku pouzdane nade i utjehe” za Božji narod na putu. Marija je postigla puninu spasenja čitavim svojim bićem. Postigla je ono što je kršćanima obećano. Iz svoga proslavljena stanja slika je i početak Crkve kakva ima biti u budućnosti te znak pouzdane nade vjernicima. Misna čitanja pokazuju na neposredan način važnost Marijina uznesenja, njezinu ulogu u djelu spasenja i poruku čovječanstvu. Prvo čitanje predstavlja je kao “Kovčeg saveza” ili pak kao “znamenje veliko na nebu: Ženu zaodjenutu suncem”.¹²

Saborske riječi o Mariji znaku nade nalaze se gotovo doslovno u misnom predslavlju: »Jer danas si/Bože/na nebo uznio Djevicu Bogorodicu, početak i sliku konačnog savršenstva tvoje Crkve i putokaz nade i utjehe tvome putničkom narodu. Ti nisi dao da trune u grobu ona koja je iz svoga krila rodila utjelovljenog Sina tvoga, začetnika svakoga života.« Predslavlje sadržava izraze zahvaljivanja Bogu za hodočašće vjere i nade suvremenog

¹¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi, br. 68.

¹² Misni obrazac svetkovine Uznesenja Blažene Djevice Marije, u: *Rimski Misal: obnovo-
vljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog Vatikanskog a proglašen
vlašću pape Pavla VI.*, str. 536-538.

čovjeka i time priziva u pamet onaj “sensus fidelium”,¹³ vjerski osjećaj i shvaćanje Crkve koje je tijekom stoljeća vodilo kršćanstvo sve do službenoga proglašenja istinom vjere Marijina uznesenja u nebesku slavu. Taj hod uvijek je aktualan i potpora je onima koji traže smisao zemaljskog življenja i razloge svoje nade u život i besmrtnost.

Predslavlje objašnjava otajstvo uznesenja, koje je Bog izveo ne dopustivši da Roditeljica Gospodina života upozna raspadljivost groba. Korijen i razlog Marijine pobjede nad smrću njezin je Sin, tvorac života, pobjednik smrti po uskrsnuću iz groba (Dj 2, 24). Time je, zapravo, naglašena *kristološka protega* otajstva uznesenja. No predslavlje s temom znaka nade tumači i *ekleziološku protegu* otajstva. Marijino uznesenje ne odnosi se jedino na Službenicu Gospodnju kojoj Svesilni “učini velika djela” (Lk 1, 49), nego ima u vidu čitav Božji narod. Slika i početak Crkve Marija nastavlja aktualnost svoje nazočnosti u Božjem narodu, kojemu je znak utjehe u hodočasničkim naporima i znak pouzdane nade utoliko što kao ljudsko stvorenje postiže cilj prema kojem je usmjeren.

Uznesena na nebo znak je Novoga saveza jer njezinim djelovanjem dolazi Isus koji uspostavlja taj Savez. Ona je početak Crkve kakva ima biti u budućnosti, navještaj konačnoga spasenja koje se ostvaruje u Božjemu novom svijetu. To se ostvaruje Kristovim uskrsnućem na kojem Marija sudjeluje kao prva od otkupljenih. U isto vrijeme ona je znak nade putujućemu Božjem narodu. Podsjeća vjernike da se osjećaju uključeni u povijest spasenja i pozvani da se suobličie Kristu djelovanjem Duha Svetoga.¹⁴ Uznesena na nebo jamstvo je da će čitava ljudska osoba biti spašena. U Mariji, dušom i tijelom uznesenoj u nebesku slavu, Crkva slavi ispunjenje uskrsnoga otajstva. Nazivajući je “milosti punom” motri je združenu Kristovu uskrsnuću. Taj pogled je osobina katoličke vjere i paradigma nade svake ljudske osobe.

Marijino uznesenje u nebesku slavu je veliko otajstvo, otajstvo nade i radosti za vjernike. Oni u Mariji prepoznaju cilj prema kojem kroče oni koji sjedinjuju svoj život s Isusovim, koji ga slijede kao što je to činila Marija. Uznesenje govori o budućnosti

¹³ INTERNATIONALE THEOLOGISCHE KOMMISSION, *Senus Fidei im Leben der Kirche*, u: *Verlautbarung des Apostolischen Stuhls Nr. 199*, 5. März 2014, Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn, 2014.

¹⁴ Usp. *Predslavlje Mise svetkovine Uznesenja Blažene Djevice Marije*, u: *Rimski Misal: obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI.*, str. 538.

vjernikā, da će i oni biti uz Isusa u radosti Božjoj i poziva ih na odvažnost i hrabrost vjerovanja da moć Kristova uskrsnuća može učiniti da i oni mogu živjeti poput uskrsnulih unoseći svjetlo dobra u tamu zla u svijetu.¹⁵

Uznesenjem u nebesku salvu Marija po Božjem djelovanju ostvaruje i pretkazuje ono što Crkva u Vjerovanju ispovijeda: "vjerujem u uskrsnuće tijela". Vrednovanje Marijina proslavljenoga tijela uvijek je u odnosu na uskrsnulo tijelo Kristovo koje Pavao naziva "prvina". Za vjernike je to znak nade da se stvorenje može pridružiti Stvoritelju. U odnosu na Krista Marija posjeduje povlašteno stanje jer je na osobit način sjedinjena snjim. Majka je koja ga je rodila, žena koja mu je omogućila uzimanje ljudskog obličja. Uskrsnuli Krist joj, na neki način, uzvraća darom tijela koje pridružuje svojoj proslavi. Dar je majci predokus i znak nade za zajednicu vjernika koja u Mariji prepoznaje pralik dara jedinstva s Bogom i njegovo spasenjsko djelo u povijesti.

Crkva gleda u Mariji znak nade. Prema pravorijeku uznesenja, Božjim zahvatom Marija ostvaruje punu pobjedu nad grijehom i njegovim posljedicama. Uzvišen stupanj svojih povlastica postiže po Božjem djelovanju te je sačuvana od raspadljivosti groba i uznesena dušom i tijelom u nebesku slavu.¹⁶ To je srž katoličke vjere u uznesenje, znak nade za svu Crkvu i za pojedine vjernike. Ono što sv. Pavao tvrdi o svim ljudima, Crkva u svom pravorijeku uči na jasan način o Mariji. Majka Božja do te je mjere združena s Kristovim otajstvom da sudjeluje u uskrsnuću svoga Sina. Živi ono što kršćani očekuju na kraju vremena kad bude uništen konačni neprijatelj, smrt (usp. 1 Kor 15, 26) koja ograničava ljudsku nadu.

Rođenje bl. Djevice Marije zora nade i spasenja za cijeli svijet

Crkva 8. rujna slavi blagdan Rođenja Blažene Djevice Marije kao spasenjski događaj koji pripravlja skoro rođenje Mesije Spasitelja. Pojmovi svjetlo, radost, nada, početak spasenja važne su teme koje označuju i prate taj blagdan. Za liturgiju toga dana Marija je »*nada i zora spasenja*« (Popričesna molitva).

Bog je izabrao Mariju da izvrši važnu ulogu u djelu otkupljenja. U tom smislu njezino rođenje predstavlja prekretnicu

¹⁵ Usp. BENEDIKT XVI., Nagovor uz Anđeosko pozdravljenje, 15. kolovoza 2011.

¹⁶ Usp. PAPA PIO XII., Apostolska konstitucija *Munificentissimus Deus*, u: *Acta Apostolicae Sedis* 42 (1950.) str. 768–769; DS 3903; *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 966, 974.

u povijesti spasenja, naviješta radost spasenja svemu svijetu. Tu misao naglašava antifona za *Blagoslovljen*: “*Tvoje je rođenje, Djevice Bogorodice, svemu svijetu navijestilo radost: iz tebe je izišlo sunce pravde, Krist naš Bog; on nas je oslobodio prokletstva i darovao blagoslov, on je slomio smrt i dao nam život vječni.*” Istu misao ponavlja i pjesma prije Evanđelja: “*Sretna li si, Djevice Marijo, i svake hvale predostojna; jer iz tebe se rodilo Sunce pravde, Krist Bog naš.*”¹⁷

U tim riječima odzvanja jeka bizantske liturgije¹⁸ u slavlju rođenja Presvete Bogorodice. Marijino rođenje naviješta radost svemu svijetu, jer iz nje je izašlo Sunce pravde, Krist, Bog koji ljude oslobađa od prokletstva i donosi blagoslov, pobjeđuje smrt i dariva život vječni. Riječ je o rođenju koje uništava posljedice pada donoseći radost svim ljudima. Prema Božjem planu spasenja, Marija je prethodnica Isusova dolaska.

Tema je blagdana radost koju Marijino rođenje donosi čitavom svijetu, ali nadasve jer to rođenje nagoviješta rođenje Onoga koji će se u njoj utjeloviti djelovanjem Duha Svetoga. S Marijinim rođenjem na svijetu se pojavljuju duhovne zrake sveopće radosti koje navješćuju dolazak sunca slave Krista Gospodina. Crkva se raduje tom rođenju jer u Mariji prepoznaje zoru koja navješćuje, prethodi i jamči izlazak sunca. Kristovim rođenjem svjetlo zore postaje pravo svjetlo dana.¹⁹

U popričesnoj molitvi Crkva moli: *Gospodine, svoju si Crkvu okrijepio svetim otajstvima. Daj da se raduje zbog rođenja Djevice Marije, jer je ono svemu svijetu nada i zora spasenja.*

¹⁷ Usp. Časoslov, antifonu za *Blagoslovljen*, i misne obrasce na blagdan Marijina rođenja. Blagdan je nastao na Istoku, vjerojatno vuče svoje korijenje od posvećenja crkve sv. Ane u Jeruzalemu, za koju pobožna predaja drži da je mjesto Marijina rođenja. Rimski liturgija slavi ga u 7. stoljeću. Od nadnevka Marijina rođenja (bez povijesne pozadine) izveden je i dan njezina neoskrvnjenoga začeća, 8. prosinca. Usp. Enrico NORELLI, *Maria nella lettera apocripha cristiana antica*, u: Enrico DAL CAVOLO – Aristide SERRA (prir.), *Storia della mariologia I*, Città Nuova-Marianum, Roma, 2009., str. 143–254.

¹⁸ U hrvatskom prijevodu tekst bizantske liturgije o Marijinu rođenju glasi: Apolitikon: *Rođenje tvoje, Bogorodice Djevo, radost objavi svemu svijetu, jer iz tebe zasja Sunce pravde, Krist Bog naš. Ukinuvši prokletstvo, dade nam blagoslov, i uništivši smrt, darova nam vječni život.* Taj je tekst preuzet i za netom citiranu antifonu za *Blagoslovljen* na Jutarnjoj, Usp. Časoslov rimskog obreda IV., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985., str. 1048.

¹⁹ Usp. Elio PERETTO, *La “Natività di Maria”*, u: *Marianum* 22 (1960.) str. 176–196; Danilo M. SARTOR, *Le feste della Madonna. Note storiche e liturgiche per una celebrazione partecipata*, Dehoniane, Bologna, 2000.

Od dana kad se Marija pojavljuje na pozornici povijesti, nada je postala sastavni dio svijeta u obliku navještaja otkupljenja. Od početka svoga zemaljskoga života ona nosi "Božji pečat na čelu" (Otk 9, 4). U njoj, na neki način, Crkva nazire već ostvarene "novo nebo i novu zemlju" (2 Pt 3, 13) za kojima žudi vjerničko srce. Izrazi "nada" i "zora" koji odjekuju u molitvi ne razumijevaju "već sada" potpuni posjed, nego naglašavaju težnju za punim posjedom. Kristovim rođenjem svjetlo zore postat će pravo svjetlo dana, potpuno uživanje dobra koje se nada. Objekt nade svi su vjernici koji su po krštenju primili krepost nade i koji su pozvani podržavati je da ne izblijedi ili pak nestane.²⁰

Marijina uloga u povijesti spasenja je jedinstvena. Njezino rođenje ukazuje na činjenicu da čovjek ne mora mukotrpno otkrivati smisao i važnost svoga života. Već od rođenja pripada mu mjesto u Stvoriteljevu planu, koje je jedino njemu povjereno i koje nitko drugi ne može izvesti umjesto njega. Zadaća svakog pojedinca ne sastoji se u "biti netko", nego poput Marije prihvatiti "biti ono što jest". Jednostavno i slobodno biti diveći se kao stvorenje odsjaju Stvoriteljeve ljubavi. U tomu se nazire sva znakovitost nade koja proizlazi iz Marijina primjera otvorenosti prema Bogu i spremnosti prihvatiti njegov poziv.

Na obzorju povijesti spasenja Marija se pojavljuje prije Krista. Uoči nastupa "punine vremena" i spasenjskoga dolaska Mesije ona je već prisutna na zemlji kao ona koja je od vječnosti određena da mu bude majkom. Ta nazočnost prije Spasiteljeva dolaska nalazi poseban izričaj u liturgiji došašća, u noći adventskog iščekivanja dok se ne pojavi zvijezda jutarnja. Ta zornica s rumenilom praskozorja prethodi izlasku sunca.²¹ Marija, znak nade čovječanstvu, svojim rođenjem najavljuje dolazak Sunca pravde u povijest ljudskoga roda.

Tema nade u zajedničkim slavljima Blažene Djevice Marije

Kod zajedničkih slavlja Blažene Djevice Marije, razmišljajući o njezinu spasonosnomu majčinstvu, Crkva je u latinskom himnu I. Večernje pozdravlja moleći: "Zdravo, naša nado, zdravo dobrostiva i blaga milostiva, zdravo milosti puna, Djevice Marijo... U

²⁰ Usp. Marko BABIĆ, *U Marijinoj školi. S Marijom kroz liturgiju*, Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja, Split, 2009., str. 148-150.

²¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater – Otkupiteljeva Majka*, II. izd., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994., br. 3.

tebi je smrt pobijedena, ropstvo otkupljeno, mir ponovno darovan, nebo otvoreno.”²² Marija je nada vjernika utoliko što je zahvaljujući Božjem djelovanju očuvana od ropstva grijehu postavši primjerom izvorne nevinosti i sklada u Božjem stvorenju. U njezinu uznesenju Bog, tvorac i gospodar života, očituje svoju moć nad smrću i otvara mogućnost sudjelovanja u njegovu svijetu u čemu je Marija znak nade.

Isti himan upotrebljava se u molitvi Jutarnje na svetkovinu Uznesenja Marijina kad je Crkva naziva *znakom pouzdane nade Vječnog života*, milostivom i svetom, koja sjaji vjernicima posred životnih poteškoća. Ona budi nadu u vjerničkim dušama, jer je u njoj smrt pobijedena, ropstvo otkupljeno i raj otvoren.²³

Među desetak zajedničkih misnih slavlja Blažene Djevice Marije koje predlaže rimska liturgija nalazi se i ona na temu Marije znaka nade za Crkvu na putu, u kojoj Zborna molitva glasi: »Oče sveti, koji si na put Crkve, hodočasnice na zemlji, postavio kao svijetli znak blaženu Djevicu Mariju, po njezinu zagovoru podržavaj našu vjeru, oživljuj nadu da nas nijedna zapreka ne udalji od staze koja vodi spasenju.«²⁴

Četvrto predslavlje Blažene Djevice Marije u Rimskom misalu nadahnjuje se na saborskom tekstu uredbe o Crkvi. Marija “divno sjedinjena s otajstvom otkupljenja, ustrajala je u molitvi s apostolima očekujući dolazak Duha Svetoga; sada svijetli na našem putu kao znak utjehe i sigurne nade”.²⁵ Iako se prve dvije oznake odnose na prošlost s učinkom koji traje do konca vremena, treći naglasak ističe aktualnost Marijina majčinskoga poslanja. Njezino svjetlo kao vjernice koja potpuno sudjeluje u kraljevstvu nebeskom “dok ne dođe dan Gospodnji (usp. 2 Pt 3, 10) svijetli putujućem Božjem Narodu kao znak pouzdane nade i utjehe”.²⁶

I u ovome slučaju riječ crkvenoga učiteljstva postaje molitva Crkve našega vremena kojemu je zajamčena majčinska nazočnost i zagovor prve Otkupljene kako bi nadom osvijetlilo vlastiti životni put. Još jednom se potvrđuje (pra)davno pravilo: *lex orandi, lex credendi*, doslovno: zakon molitve, zakon je vjere i obrat-

²² Zajednička slavlja Blažene Djevice Marije, Himan Prve večernje.

²³ Usp. Latinski himan Jutarnje na blagdan Uznesenja Blažene Djevice Marije.

²⁴ Usp. Zajednička slavlja Blažene Djevice Marije, Zborna molitva.

²⁵ Usp. Zajednička slavlja Blažene Djevice Marije, IV. predslavlje.

²⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 68.

no. Crkva moli onako kako vjeruje i vjeruje onako kako moli. Važno je da između ispovijesti vjere i liturgijskog slavlja postoji suglasnost.²⁷

Znak nade u misnom obrascu "Blažena Djevica Marija, majka svetog ufanja"

Kao plod Marijanske godine (1987. – 1988.)²⁸ Kongregacija za bogoštovlje objelodanila je posebnu *Zbirku misa o Blaženoj Djevici Mariji*, koja obiluje neiscrpivim blagom naziva i pohvala, prošnji i zagovora upućenih majci Gospodinovoj. Njihov je cilj slavljenje Božjeg djelovanja u Mariji, uvijek u odnosu na Krista i Crkvu. Zbirka se sastoji od 46 misnih obrazaca koji stoje na raspolaganju za spomen slavlja Blažene Djevice Marije.²⁹ U došašću, božićnome, korizmenom i vazmenom vremenu kao i u vrijeme kroz godinu, bilo u rimskom kalendaru bilo u kalendarima pokrajinskih Crkava, spomen Blažene Djevice Marije zadobiva mnogo vlastitih slavlja, misnih obrazaca, molitava. Tako su za došašće predložena tri obrasca, za božićno vrijeme šest, za korizmu pet i za vazmeno vrijeme četiri obrasca za spomen-slavlja bl. Djevice Marije. To je ukupno osamnaest obrazaca za liturgijska vremena izvan vremena kroz godinu.

Misni obrasci za spomen-slavlja Blažene Djevice Marije u vrijeme kroz godinu mogu se podijeliti u tri skupine. Prvu tvori jedanaest obrazaca za slavljenje spomendana Majke Božje, prema naslovima koji su uzeti uglavnom iz Svetog pisma, a izražavaju odnos i povezanost između Marije i Crkve. Druga skupina obuhvaća devet obrazaca za Gospina spomen-slavlja pod nazivima koji izražavaju njezinu suradnju pri promicanju duhovnog života vjernika. U toj skupini nalazi se, pod brojem 37, i misni obrazac *Blažena Djevica Marija, majka svetog ufanja*, koji je važan za

²⁷ Izreka se pripisuje Prosperu Akvitanskom (5. st.; *Epistulae* 217: PL 45, 1031), a poznata je u malo drukčijem obliku: "Legem credendi lex statuat supplicandi." Neka pravilo moljenja odredi pravilo vjerovanja. Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1124.

²⁸ Usp. Dinko ARAČIĆ, *La Vergine dell'Anno Mariano*, u: *Ecclesia Mater*, 27 (1989.), str. 101–111.

²⁹ *Zbirka misao o Blaženoj Djevici Mariji s čitanjima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.; CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Collectio Missiarum de Beata Maria vergine*, Libreria Editrice Vaticana, 1987.; Usp. Corrado MAGGIONI, *A vent'anni dalla "Collectio Missiarum de Beata Maria Vergine"*, u: *Theotokos* 15 (2007.), str. 543–553.

našu temu. Treća skupina sadržava osam obrazaca pod nazivima koji očituju Gospin milosrdni zagovor u korist vjernika. Ukupno ima 28 obrazaca za vrijeme kroz godinu.³⁰

Pogledajmo malo поближе misni obrazac *Blažena Djevica Marija, majka svetog ufanja*. Neke mjesne Crkve slave taj liturgijski spomen 9. srpnja.³¹ Kao i za svetkovinu Gospina uznesenja, i ovaj obrazac polazi od teksta Drugoga vatikanskog sabora o Blaženoj Djevici Mariji u otajstvu Krista i Crkve gdje je riječ o Mariji, znaku pouzdane nade i utjehe putujućemu Božjem narodu.

Novi misni obrazac časti Majku Kristovu zbog njezine ustrajnosti u podržavanju kreposti nade tijekom svoga zemaljskog življenja. Ulazna pjesma pozdravlja je kao nadu vjernika, pomoć očajnih, kao onu koja se brine za sve koji se njoj utječu. Za *Zboranu molitvu* predložena su dva obrasca. U prvom predlošku slavi se Bog što vjernicima daje da štiju Blaženu Djevicu Mariju, Majku svete nade, moleći ga da vjernici, po njezinu zagovoru, uzmognu svoju nadu uvijek upravljati k nebeskim stvarnostima tako da dočekaju i prime ono čemu se u vjeri nadaju dok marljivo vrše svoju dužnost u zemaljskom životu. U drugom obrascu Zborne molitve Crkva moli da vjernici kojima je život dodijao u Blaženoj Djevici Mariji, znaku sigurne nade, nadu utočište i okrijepe se utjehom, a oni koji se u očaju više ne nadaju spasenju da se otvore novom pouzdanju.

Naziv *Majka svete nade* može se tumačiti u moralno primjermom smislu s obzirom na krepost nade. Budući da liturgija upotrebljava izraz “svetog ufanja”, riječ je o drugoj bogoslovnoj kreposti. Marija, “majka svetog ufanja”, snagom svoga djelovanja u korist ljudskoga roda i zbog primjernosti svoga svjedočanstva, rađa nadu u vjerničkim srcima. Zbog toga je nazvana i zazivana “majkom nade” ili “majkom ufanja”.

Misni obrazac o Gospi, majci svetog ufanja, uzima za prvo čitanje ulomak iz Knjige Sirahove (24, 14–16. 24–31) u kojem se nalaze i redci 24–25: “Ja sam majke lijepe ljubavi i straha i spoznanja i svetog ufanja. U meni je milost svakoga puta i istine, u meni je svaka nada života i kreposti.” (Sir 24, 24–25).

Budući da se ti redci ne nalaze u hebrejskom izvorniku, stručnjaci za Sveto pismo drže da je to kršćanski umetak (glosa).

³⁰ Dietmar Thönnies, *Die Euchologie der Collectio Missarum de Beata Maria Virgine: textkritische Quellenforschung und systematisch-theologische Studien*, Lang, Bern, 1993.

³¹ Kongregacija Pasionista, Curia Generalizia CP, Roma, 1974., str. 21–22.

U svakom slučaju, tekst se nalazi u Vulgati, biblijskom tekstu kojim se tijekom stoljeća služila i napajala pobožnost, propovjedištvo i bogoslovlje Istoka i Zapada. U ulomku iz Knjige Sirahove Crkva uočava potvrdu koja učinkovito izražava oblike Marijina duhovnoga stava. Ona je majka čiste ljubavi, pobožnosti, spoznaje, vjere i svete nade. Bez dvojbe, uzimanje 24. poglavlja Knjige Sirahove kao prvo čitanje u misi *Blažene Djevice Marije, majke svetog ufanja*, doprinijelo je povezivanju i uspostavljanju odnosa između Marije i nade na crti majčinsko-sinovskoga odnosa.

Za Otpjevni psalam misni obrazac uzima *Veliča*, a kao pripjevni redak *Marijo, ufanje naše, zdravo! Veliča* je pjesan radosti i nade, himan proročkog značenja. Marija proglašava nadu sve Crkve, uzor je nade svih koji se pouzdaju u Gospodina. Motiv radosna proglašenja danost je opisana u evanđeoskom ulomku Isusova prvog znamenja u Kani (Iv 2, 1–11). Prisutnost Majke Isusove u tom događaju znak je sigurne nade i pouzdanja u Isusu riječ za one koji “vina nemaju”, koji se nalaze posred životnih poteškoća.

U molitvi o prinosu darova Crkva moli da po Gospinu zagovoru ničija želja ne ostane uzaludna i ničija molba neuslišana.

Predslavlje mise *Blažene Djevice Marije, majke svetog ufanja*, hvali i veliča Boga što je vjernicima u Kristu dao početnika spasenja, a u Djevici Mariji *uzor višnje nade*. Marija, ponizna službenica Gospodnja, stavila je u Boga sve svoje pouzdanje. U nadi je očekivala Sina Čovječjega i vjerom začela. Živom ljubavlju služila je njegovu djelu otkupljenja i postala majkom svih živih. U njoj, uzvišenu plodu otkupljenja, Adamovu potomstvu sja kao znak nade i utjehe, svima koji teže za punom slobodom dok ne zasvijetli slavni Dan Gospodnji.

U Popričesnoj molitvi: *Gospodine, primili smo sakramente spasenja i vjere. Smjerno te molimo da štujući pobožno Blaženu Djevicu Mariju, majku nade, zavrijedimo biti dionici nebeske ljubavi*. Crkva upravlja molbu Bogu da otajstva vjere i spasenja primljena o spomendanu Blažene Djevice Marije, majke svete nade, podržavaju vjernike u iskušenjima života i učine ih, zajedno s njome, dionicima nebeske ljubavi. U toj molitvi spominju se sve tri bogoslovne kreposti vjera, ufanje i ljubav, a vjernike se upućuje na krepost nade. Marija je žena bogoslovne kreposti nade jer je vjerovala nadajući se protiv svake nade. Blažena je jer je vjerovala u ispunjenje Gospodnjih riječi. Uz vjeru njegovala je i nadu iščekujući ostvarenje onoga što joj Bog obećao.

Marija - majka svete nade

Marija je nazvana i “majkom nade” u himnu Službe čitanja na spomen Prikazanja Blažene Djevice Marije u Hramu (21. studenoga). Isti naziv rabi liturgija o spomendanu Blažene Djevice Marije Kraljice (22. kolovoza).

Nazivi poput “majka nade”, “majka svete nade”, “majka nade vjernika” koji se pojavljuju u himnima i litanijama razumijevaju određeni majčinsko-sinovski odnos između Djevice Marije i nade, odnos koji se tumači isključivo u kristološkom smislu. Među svjedočanstvima u kojima se “majka nade” razumijeva u kristološkom je smislu i himan *Iubilus aureus beatae Mariae Virginis*³², nepoznata autora iz 13. ili 14. stoljeća. Od stotinu kitica toga himna, Služba čitanja za spomendan Prikazanja Blažene Djevice Marije (21. studenoga) predlaže tri kitice, od kojih je prva važna za našu temu:

*Zdravo, Majko svih milosti, Salve mater misericordiae
Majko nade, oproštenja, mater spei et mater veniae
Majko Božja, milosrdna, mater Dei et mater gratiae
Svih radosti, Majko, puna! mater plena sanctae laetitiae. (o Maria)*

Autor himna pozdravlja Djevicu Mariju ističući njezino uzvišeno poslanje i veličanstvenu ulogu, a to je njezino bogomajčinstvo. Riječ “majka” pojavljuje se šest puta u latinskom izvorniku, a pet puta spominju se svojstva toga majčinstva. Marija je majka milosrđa, nade, blagosti, milosti, svete radosti. Djevica nije oslovljena svojim imenom “Marija”, jer, vjerojatno autor to nije držao potrebnim budući da je od vremena sv. Odonu iz Clunyja (†943.)³³, Isusova Majka nazivana i zazivana majkom milosrđa. U citiranome himnu ne pojavljuje se ni riječ Isus. Spasitelj je predstavljen kao Bog, utjelovljeno milosrđe, “nada slave” (Kol 1, 27), Božje “otkupljenje” udijeljeno ljudima (1 Kor 1, 30), u njemu je apsolutna punina “milosti” (usp. Iv 1, 16; Kol 2, 9).

Marijino majčinstvo iz prve kitice himna *Iubilus* stručnjaci tumače u strogo kristološkom smislu.³⁴ Budući da je Marija Majka Krista koji je, kako tvrdi sv. Pavao, “naša nada” i “nada sla-

³² Anselmo LENTINI (prir.), *Te decet hymnus. L'innario della liturgia horarum*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1984., str. 236.

³³ Usp. Luigi GAMBERO, *Maria nel pensiero dei teologi latini medievali*, Ed. San Paolo, Cinisello Balsamo, 2000., str. 98.

³⁴ Usp. I. CALABUIG, *Maria, “nostra sicura speranza” nell’attuale innografia della liturgia romana*, str. 233–260.

ve”, iz toga slijedi da je Marija “majka nade”. Marijino majčinstvo razumije se u tijesnom odnosu prema Kristovim naslovima. Krist je Gospodin život, svjetlo, milosrđe, utjeha. Iz toga slijedi da je njegova majka, majka života, svjetlosti, milosrđa i utjehe. Svetopisamski naziv “Majka Isusova” postaje “majka nade”. Upravo zbog činjenice da je “Isus naša nada”, njegova majka, snagom sudjelovanja u poslanju svoga Sina, zazivana je “našom nadom”. Riječ je o tumačenju koje se opravdava jedino polazeći od činjenice Marijina bogomajčinstva i njezine uloge u djelu spasenja.³⁵

Molitelj se obraća Djevici Mariji imajući na umu činjenicu njezina bogomajčinstva. U svjetlu bogoslovnog promišljanja i vjerničkog iskustva, on zna da je Marija Majka Kristova, koji je milosrđe, pomirenje, nada i milost vjernika. Nazivom “Marija, majka nade” izražava se činjenica da ona svojim zagovorom i primjerom pomaže da krepost nade zaživi u vjerničkim srcima. Pa i zaziv “ufanje naše, zdravo” očituje vjernički stav prema Isusovoj majci, praliku nade i utjehe. I to je potvrda da pučka pobožnost gleda u Mariji jedinstven primjer nade i zagovornicu koja dira srce svoga Sina i srca onih koji u nj vjeruju.

Crkva zaziva Mariju nadom grješnika, jer preko nje, “škrinje novoga zavjeta”, Bog daruje Krista Spasitelja, koji “oduzima grijeh svijeta”. Majka Gospodinova svijetli na putu Božjem narodu kao znak sigurne nade i utjehe. Za ljude današnjega vremena Crkva bi trebala, poput Marije, biti znakom nade i Kristove prisutnosti u podržavanju slabih i uzvisivanju neznatnih te u svakoj osobi prepoznavati znak Božje sličnosti i odsjaj Božje slave. Jer svi su obasjani nadom koja proizlazi iz Kristova uskrsnuća.

Po Mariji se vraća nada u život

Svetkovina uznesenja Blažene Djevice Marije svečano se produžuje slavljem Blažene Djevice Marije Kraljice koji je osam dana kasnije (22. kolovoza).³⁶ Taj spomendan uprizoruje Majku Božju

³⁵ Usp. COMMISSIONE INTERNAZIONALE ANGLICANA – CATTOLICA ROMANA (ARCIC), *Maria: grazia e speranza in Cristo, Dichiarazione di Seattle*, str. 257–270; I. CALABUIG, *Maria, “nostra sicura speranza” nell’attuale innografia della liturgia romana*, str. 245–247.

³⁶ Blagdan je uveo papa Pio XII. na završetku Marijanske godine (1954.). Po svome uznesenju Marija je kraljica neba i zemlje, a nauk o njezinu dostojanstvu kraljice izložio je isti papa u enciklici *Ad caeli Reginam* (AAS 42 (1950) 625–640). Naslov “kraljica” posljedica je vjerničkog razmišljanja i pučke pobožnosti. Mari-

koja sjedi uz Kralja vjekova, stoluje kao kraljica i zagovara kao majka. U duhu liturgije to slavlje naglašava osobit vid otajstva uznesenja.

Za I. Večernju liturgija predlaže himan *Mole gravati criminum* koji potječe iz pera nepoznata autora iz 12. stoljeća.³⁷

Aeternae vitae ianua, Vrtarice života vječnoga,
aurem nobis accommoda, svojim zagovorom pomози,
per quam spes vitae rediit, da se životu vrati nada,
quam Eva peccans abstulit. koju nam Eva grijehom oduze.

302

Tipični izrazi srednjovjekovne duhovnosti i usporedba između Eve i Marije predstavljaju doktrinarnu i egzistencijalnu pozadinu himna. Vjernici, “pritisnuti teretom grijeha”, nose u srcu smrtonosnu ranu. Zbog Evina grijeha doživljavaju “krhkost života” i gube “životnu nadu”. Svaki prognanik njeguje duboko u srcu nadu povratka u domovinu. No ako se nada izgubi, čemu je onda život vrijedan? Dugotrajno iskustvo pučke pobožnosti približava se duhu himnotvorca i kao da mu veli: uteci se Mariji, novoj Evi, pouzdaj se u nju, zazovi je jer je davno uvjerenje Crkve, koje potvrđuje i Drugi vatikanski sabor, da je Marija obilno popravila štetu koju je nanijela Eva.³⁸

Vjernici usvajaju osjećaje himnotvorca i njegovim se riječima obraćaju Blaženoj Djevici Mariji. Ona je zapravo Kraljica neba, Majka Kralja koja zagovara kod Sina i majka svih vjernika, nova Eva, sva sveta, zagovornica mnoštva molitelja. Mole je da postignu, po njezinu zagovoru, kajanje za grijeha i pomirenje s Gospodinom, milost da budu rukom dovedeni u mjesto pravog počinka.

Promišljanje o Blaženoj Djevici Mariji, slavnoj i milosrdnoj, koliko kraljici, toliko i majci, budi u vjerničkom srcu “nadu života” koju je Eva oduzela svojim grijehom. Zadobivši “nadu života” himnotvorac i molitelji zajedno s njim ponovno se upućuju, u zemaljskom izbjeglištvu, na stazu prema nebeskoj domovini. Njihovo se stanje mijenja. U početnoj sceni pritisnuti su teretom

jino kraljevsko dostojanstvo proizlazi iz njezina bogomajčinstva i sudjelovanja u djelu otkupljenja.

³⁷ Za sastav himna uzete su kitice 1, 2, 3, 7 (r. 1-2), 8, (r. 3-4) s nekim preinakama za svetkovinu. Usp. Anselmo LENTINI (prir.), *Te decet hymnus. L'innario della liturgia horarum*, str. 204.

³⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 56.

grijeha, no netom su se stavili pod zaštitu Marijina plašta, nastupa vedra sinovska vizija, držeći se Majčine ruke, upućuju se prema gradu života.³⁹

Marija - živi izvor nade

Obnovljena liturgija nastala nastojanjem Pavla VI. (1. studenoga 1970.) uvršćuje u tipsko izdanje Časoslova svjedočanstva i izraze pobožnosti prema Majci Božjoj. Među himne Jutarnje uvrštena je i "sveta molitva" bl. Djevici Mariji koju Dante stavlja u usta sv. Bernarda, uzvišena Marijina pjesnika. Ta molitva posjeduje i izrazitu teološku vrijednost.

Molitva "Djevici Majci, kćeri svoga Sina" nalazi se u časoslovu Spomendana Blažene Djevice Marije u subotu kao himan Službe čitanja i Jutarnje. Za nas su ovdje važni redci:

<p>"Qui se' a noi meridiana face, di caritate, e giuso, intra, mortali, se' di speranza fontana vivace."</p>	<p>"U nebu si za nas gorući plamen ljubavi, a na zemlji smrtnicima, živi si zdenac nade."⁴⁰</p>
--	--

Prilog "qui", "ovdje", odnosi se na nebo, na sjaj nebeske slave u kojoj se nalazi Majka Isusova i u kojoj borave sveti i blaženi. O njihovu iskustvu u odnosu na Mariju svjedoči Bernard: "Za nas si gorući plamen ljubavi." U nebeskoj slavi, nakon što je završila uloga vjere i nade, ostaje jedino ljubav (1 Kor 13, 9). Po njoj je Djevica Marija za blažene "gorući plamen", žarki oganj, jako podnevno svjetlo.

³⁹ Usp. I. CALABUIG, *Maria, "nostra sicura speranza" nell'attuale innografia della liturgia romana*, str. 249–251.

⁴⁰ Dante ALIGHIERI, *La Divina Commedia. III. Paradiso, XXXIII, 10–12*: Commento di Attilio Momigliano, Sansoni, Firenze, 1975. Dokumenti crkvenoga učiteljstva katkad preuzimaju pjesničke tvrdnje o Djevici Mariji iz Danteove *Božanstvene komedije*. Tako npr. papa Pavao VI. u enciklici *Marialis cultus* spominje Danteovu »uzvišenu molitvu« (br. 13 i 56), citira njegovu misao prema kojoj je Marija "ljudskoj naravi dala toliko dostojanstvo da se njezin Stvoritelj nije ustručavao sebe učiniti njezinim stvorenjem" (Raj, 33, 4–6; MC 56). Papa Ivan Pavao II. u okružnici *Redemptoris Mater* (br. 10) tumači liturgijski himan koji Mariju naziva *Roditeljicom svojega Roditelja* uz pomoć riječi kojima joj se Dante obraća *Djevice Majko, Kćeri svoga Sina!* (Raj, 33, 1). U apostolskom pismu *Rosarium Virginis Mariae* (br. 16) podsjeća na izrazitu važnost Marije kao posrednice i zagovornice navodeći stihove velikoga Dantea: *Vrijedna si, Gospo, i velika budi: / tko se za milost tebi ne uteče, / njegova želja let bez krila žudi.* (Raj, 33, 13–15).

Prilog *giuso*, *dolje* odnosi se na “zemlju”, gdje ljudi označeni kao “smrtnici” žive usred pogibelji, jada i briga u iščekivanju velike kušnje smrti. Za njih je Marija “živi zdenac nade”. Za Dantea, zdenac je živ. Mnogi stručnjaci tumače pridjev “živ” u smislu ‘neiscrpiv’, ‘obilan’. Poneki ga tumače u smislu da voda koja izbija iz zdenca donosi život. Vjerojatno se mogu ujediniti oba značenja: neiscrpiv i obilan zdenac jer iz njega trajno izbija voda, zdenac životvoran jer iz njega struji voda života.⁴¹

U svakom slučaju smisao je retka: *Marija je izvor nade*. Molitelj, svjestan dostojanstva Majke Božje, njezine zagovorničke uloge i skrbi za sljedbenike njezina Sina koji se još nalaze na zemaljskom hodočašću, osjeća da se njegovo suhoparno srce, promatrajući Majku Gospodinovu, natapa vodom sa zdenca nade.

ZAKLJUČAK

Prema svetopisamskim tekstovima, kršćanska nada temelji se na Bogu (usp. Ps 62, 6; 71, 5; 1 Pt 1, 21), odnosno na Kristu, jedinoj sigurnoj nadi (1 Tim 1,1). Po svom stanju proslavljenog Mesije, Sin Božji i Sin Čovječji, sveopći Spasitelj i jedini Posrednik između Boga i ljudi temelj je i objekt kršćanske nade (usp. 1 Tim 2,5). Zahvaljujući Kristovu uskrsnuću, Marija, prva između otkupljenih, sudjeluje u nebeskoj slavi i postaje znakom pouzdane nade narodu Božjem na putu. Upravo zbog Krista, koji je došao na svijet zahvaljujući Mariji, i nju se, kako stoji u molitvi *Zdravo, Kraljice*, može zazivati nadom kršćana. Promišljajući Kristova spasenjska otajstva i gledajući njihov odraz na Mariju, pobožna vjernička predaja drži da je Bog, uz apsolutnu stvarnost Krista, jedine nade, stavio na raspolaganje zemaljskim hodočasniciima i podređeni dar, Mariju kao znak nade.

Analizirajući tekstove o Mariji, znaku nade, u rimskoj liturgiji, može se zaključiti da oni slijede teološko učenje Drugoga vatikanskoga sabora i smjernice crkvenoga učiteljstva za obnovu liturgijskog štovanja Blažene Djevice Marije. Na taj način Marijin lik kao znak nade u rimskoj liturgiji odsjaj je novoga razumijeva-

⁴¹ Dante vjerojatno poznaje spise sv. Bernarda za kojega je Krist jedini “izvor života”. Toj teološkoj tvrdnji Bernard pridružuje svoju “mariološku” misao prema kojoj je Mariji povjereno da učini kako bi vjernici primili vodu života koja proizlazi iz Krista. Citirano prema I. CALABUIG, *Maria, “nostra sicura speranza” nell’attuale innografia della liturgia romana*, str. 253–255.

nja Gospina otajstva u svjetlu biblijskih i euhologijskih tekstova. Saborski duh proizveo je na području vjere izražene u molitvi nov pogled na evanđeosko svjedočanstvo i na kršćansku predaju postavivši promišljanje Marijina otajstva u kristološki i ekleziološki okvir. Marijanski spomendani u liturgiji nalaze svoj izvor u Evanđelju i (pra)davnoj kršćanskoj predaji koji im pružaju pravo mjesto i usmjerenje.

Bogatstvu biblijskih čitanja za marijanske blagdane, osobito u *Zbirci misa o Blaženoj Djevici Mariji*, odgovara obilje euhologijskih formula koje su sastavljene imajući u vidu trostruko usmjerenje: biblijsko nadahnuće, vrednovanje svetootačke predaje i usvajanje saborske mariologije, tj. VIII. poglavlja *Lumen gentium*. Te činjenice obogaćuju Marijin lik i njezinu ulogu u spasenjskoj povijesti. U njima dolazi do izražaja Marijino majčinstvo i njezina primjerenost u odnosu na Crkvu koja, slaveći Kristova otajstva, časti i uspomenu sv. Marije.

BLESSED VIRGIN MARY – A SIGN OF HOPE IN ROMAN LITURGY

Summary

Among the titles with which the Church praises the Blessed Virgin Mary in Roman liturgy are also the appellations of Mary such as a sign of hope, the dawn of hope and the mother of hope. In the main part, the author discusses the use of these names in Eucharistic celebrations and in the Divine Office, precisely in the Feasts of the Immaculate Conception, the Marian Birth and Assumption, Queen Mary and in the common celebrations of the Blessed Virgin Mary as well as in the Prayer *Salve Regina*. A brief display and interpretation explain the liturgical use of these names in the collection of Masses of the Blessed Virgin Mary and in the celebration of St. Mary on Saturday. The conclusion underlines the fact that a new orientation of the Church's teachings about Jesus' Mother decisively influences the formulation and proposal of liturgical texts for the Marian celebrations, giving them a Christological and Ecclesiological character.

Key words: *Mary; a sign of hope; Feast of Our Lady; Roman Liturgy; Divine Office;*